

Catalunya, nació d'immigrats

Andreu Domingo

Article publicat al diari Ara el 6 de desembre de 2014

En èpoques de crisi, recurrentment ens assalta la pregunta sobre la nostra identitat: qui som? En la seva formulació, aquest interrogant porta inevitablement associades les derivades temporals: cap on anem?; i d'on venim? La resposta des de la demografia és que som una població i una comunitat que

s'autoreprodueix demogràficament i socialment gràcies sobretot a la immigració, que constituïm el que la demògrafa Anna Cabré anomena un sistema complex de reproducció. Assumir aquesta evidència demogràfica en termes identitaris significa reinterpretar la nostra història i redefinir el nostre futur. En quin sentit?

El sobiranisme ha impulsat un discurs en el qual s'ha donat tota la centralitat a la construcció d'estructures d'estat en el present i a la seva existència en el passat. Segons aquesta perspectiva, els catalans som perquè hem estat. La coincidència amb el 300 aniversari de la caiguda de Barcelona el 1714 en la Guerra de Successió convida a lligar la identitat a la rememoració de les llibertats perdudes. D'aquesta manera, s'aferma l'Onze de Setembre com a mite fundador del catalanisme modern. Des d'aquest relat animat per la historiografia romàntica i consagrat pel Noucentisme, la demografia apareix com un llast: l'escàs nombre d'habitants, d'una banda, i el creixement migratori -coincidint amb una fecunditat molt baixa-, de l'altra, són motius de preocupació als quals es fa responsables, respectivament, d'haver frustrat l'evolució cap a estat nació en el passat i d'amenaçar la pervivència del país en el futur, de provocar-ne la desnacionalització.

Cinquanta anys després de la publicació de l'assaig de Candel, si ens preguntem per la identitat de Catalunya des de la demografia i acceptem la immigració com a part fonamental de la nostra identitat hem d'oposar-nos frontalment a la por a la substitució ètnica. És cert que el ritme i la condició dels cicles migratoris -amb augments intensos en època de bonança i caigudes brusques en les crisis econòmiques, i amb una composició socio-demogràfica dels nouvinguts que posa a prova la categorització i estratificació social- fan que l'autopercepció de Catalunya com a nació sigui més la constatació d'unes mutacions sobtades que no pas la d'un progrés lineal. Però és que la continuïtat, precisament, l'hem de reconèixer en la renovació constant.

El nacionalisme va ser la condició d'un país que es transformava vertiginosament, d'una Catalunya conformada per desplaçats: començant per l'èxode rural que s'havia iniciat al segle XIX -que encara tindria un llarg recorregut- i seguint pel desclassament o pel desig d'ascensió social. La terra, en aquestes circumstàncies, era la que donava una garantia de permanència en les representacions mentals dins d'un món canviant. En aquest context d'incertesa, la llengua va esdevenir el factor privilegiat d'autoreconeixement gràcies a la immigració, no a pesar d'ella. Element eminentment popular, en contrast amb una burgesia que a finals del segle XVIII havia emprès el camí de la diglòssia lingüística, el català ha sobreviscut i s'ha estès gràcies a l'increment del nombre de catalanoparlants que ha significat que hagin adoptat la llengua els migrats arribats de la resta d'Espanya (i ara de la resta del món) i la seva descendència, cosa que ja seria prou raó per reconèixer la vàlua de la immigració en relació a la llengua. I alhora el català s'ha estès perquè ha esdevingut una peça clau en el procés d'integració social del conjunt de la societat (novinguts i autòctons).

Què volem dir quan reivindiquem que la immigració passi a ser un dels mites fundacionals del país? El mite fundacional és una narració sobre els orígens d'un grup determinat que concentra de forma simbòlica les seves condicions polítiques i les seves experiències; les persones que integren el grup es reconeixen en aquesta narració, i això garanteix el futur del mateix grup. Una Catalunya demogràficament però també econòmicament i culturalment definida per la immigració ha de reconèixer-la com un element comú de la nació. No l'únic, però sí definitori. La institució de la immigració com a mite fundacional es reconeix en el mestissatge i ha de respondre a dos reptes primordials del nou mil·lenni. El primer és transformar el sistema de categorització i estratificació social per gestionar la pròpia diversitat, com sosté l'antropòleg Steven Vertovec. El segon repte està directament relacionat amb el que acabem d'apuntar, i consisteix a combatre la desigualtat creixent, que posa en perill l'aspiració d'àmplies capes de la societat -no només els immigrants- d'aconseguir una mobilitat social ascendent i transgeneracional. Aquesta problemàtica ha estat identificada per l'economista Thomas Piketty com una conseqüència de l'adveniment del que ha anomenat el "capitalisme patrimonial".

Evidentment, la immigració i la demografia no són els únics elements a partir dels quals podem definir la identitat de Catalunya, però des de mitjans del segle passat -pel cap baix- ja no es pot pensar en la nació sense tenir en compte aquesta realitat. La majoria dels països desenvolupats s'enfronten a la mateixa pregunta: ¿com cal organitzar-se un cop s'ha esdevingut un sistema complex de reproducció? O el que és el mateix: ¿com cal organitzar-se quan l'evolució de la població s'explica cada cop més per la immigració -malgrat que també hi hagi emigració-, i quan la reproducció social del grup té també com a peça fonamental l'aportació massiva de persones d'altres llocs i l'augment de la diversitat? El desafiament que es planteja és idèntic per a tots els països implicats, però les respostes no. En ple

segle XXI, Catalunya hauria de dissenyar la seva resposta tot entenent la seva experiència històrica com un avantatge, un avantatge que implica la (re)definició de la identitat nacional.

Precisament per pensar en aquesta i altres qüestions relatives a la immigració, i també per commemorar el Dia del Migrant i el 50è aniversari de la publicació d' *Els altres catalans*, el Grup d'Estudis Demogràfics i de les Migracions (GEDEM) del Centre d'Estudis Demogràfics ha organitzat -amb el suport de la direcció general d'Immigració i la Fundació Paco Candel- les jornades *Migracions del segle XX i XXI a Catalunya. Una mirada candeliana*, que se celebraran el proper dia 17 al Museu d'Història de Catalunya.